

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

סדר המערכה והטבת הנרות

הקדמה: גרסינו בפרק קמא (י"ד ב'), לא ייטיב את (כל) הנרות ואחר כך יקטיר, אלא יקטיר (הקטורת לאחר הטבת חמש נרות), ואחר כך ייטיב (שתי נרות הנותרות). אבא שאול אומר: מיטיב (הכל) ואחר כך מקטיר (וזריקת דם התמיד מפסיקה בין הטבת הנרות).¹

(ל"א ב') משנה: (אחר שחטת התמיד וזריקת דמו) נכנס (להיכל) להקטיר קטורת של שחר, ולהיטיב את הנרות, ולהקריב את הראש ואת האברים (של התמיד) ואת מנחת החביתין (של כהן גדול) ואת היין (הבא עם התמיד).

(המשך משנה): קטורת של שחר הייתה קריבה בין (זריקת) דם (התמיד) לאיברים (הקטרת איבריו²). של בין הערבים (הייתה קריבה) בין איברים (של תמיד בין הערבים) לנסכים (שלו).

(ל"ג א') אבוי מסדר מערכה (סדר עבודות של כל יום ויום) משמיה דגמרא, ואליבא דאבא שאול (הסובר הטבת כל הנרות קודמת לקטורת): מערכה גדולה (שעליה יקטירו כל ההקטרות) קודמת (לסדר) למערכה שניה של קטורת (שממנה חותים גחלים להכניס למזבח פנימי שחרית וערבית להקטיר עליה קטורת תמיד, פרס שחרית ופרס בין הערבים).

מערכה שניה של קטורת קודמת לסידור שני גזירי עצים (שמסדרים על מערכה גדולה). וסידור שני גזירי עצים קודם לדישון מזבח הפנימי (מזבח הזהב). ודישון מזבח הפנימי קודם להטבת חמש נרות. והטבת חמש נרות קודמת לדם התמיד. ודם התמיד קודם להטבת שתי נרות. והטבת שתי נרות קודמת לקטורת (של מזבח הפנימי).

וקטורת קודמת לאיברים (להקטיר אברי התמיד על מזבח החיצון). ואיברים למנחה (מנחת נסכו של תמיד, עשירית האיפה סולת). ומנחה לחביתין. וחביתין לנסכין (לנסך יינו של תמיד). ונסכין למוספין (אם שבת היא). ומוספין לבזיכין (סידור בזיכין של לבונה כל שבת עם שתי מערכות לחם הפנים, על מזבח החיצון). ובזיכין לתמיד של בין הערביים, שנאמר³ "וְהִקְטִיר עֲלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים", עליה (על עולת התמיד של שחר) השלם כל הקרבנות כולן (ולא על של בין הערבים. לימד על תמיד של בין הערבים שהוא אחרון לכל הקרבנות⁴).

(ומברר) ודישון מזבח הפנימי קודם להטבת חמש נרות, מאי טעמא?

אמר אבוי: גמרא גמירנא, סברא לא ידענא.

ורבא אמר: כריש לקיש. דאמר ריש לקיש: אין מעבירין על המצות.⁵

¹ לדברי הכל עושה עבודה אחרת בין הטבת חמש נרות לשתיים אחרונות, כדלהלן, ונחלקו איזו עבודה.

² הגמרא להלן (ל"ד א') מבארת דמתניתין רבנן היא, הסוברים קטורת מפסיקה בין הטבת נרות. והיה צריך לשנות קטורת של שחר קריבה בין דם לנרות (שני נרות אחרונים), אלא בסידרא לא קא מיירי (לא דק. והמשנה באה רק לבאר ההבדל בין הקטרה בבוקר, לזו שבין הערביים).

³ ויקרא, פר' צו, ו.ה.

⁴ ורבנן חולקים, וסוברים שאחר דישון מזבח פנימי הסדר: זריקת דם, הטבה, הקטרה והטבה. ולא כאבא שאול הסובר: הטבה, זריקת דם, הטבה וקטורת.

⁵ הפוגע במצוה לא יעבור ממנה, ונפקא לן במכילתא מ"וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמִּצְוֹת" (שמות, פר' בא, יב, יז), קרי ביה את המצוות, לא תמתין לה שתחמיץ ותישן. רש"י.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(ל"ג ב') וכי עייל להיכל, במזבח פגע ברישא (קודם שיגיע למנורה. שהמזבח משוך כלפי מזרח קימעא). **דתניא**: שולחן בצפון, משוך מן הכותל שתי אמות ומחצה. ומנורה בדרום, משוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה. מזבח ממוצע ועומד באמצע, ומשוך כלפי חוץ קימעא.

אמר רבא, שמע מינה מדריש לקיש: עבורי דרעא (לעבור על הזרוע) אטוטפתא, אסור. היכי עביד? מדרעא לטוטפתא (מן הזרוע יבוא אל ראש).

(ומברר) והטבת חמש נרות קודמת לדם התמיד, ודם התמיד קודם להטבת שתי נרות. מאי טעמא?

אמר אביי: ההוא "וּבְעֵר עֲלֶיהָ הַפֶּהַן עֲצִים) בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר" דשני גזירי עצים דלא צריכי (שהן תיבות מיותרות), שדינהו להכא, חד שדייה להטבת חמש נרות דליקדמי לדם התמיד, וחד שדייה לדם התמיד דנקדמיה להטבת שתי נרות.

אמר ליה רב פפא לאביי: ואימא, חד שדייה לדישון מזבח הפנימי דנקדמיה לדם התמיד, דהכא (בדישון מזבח הפנימי) תלתא והכא תרי, וחד שדייה לדם התמיד דנקדום להטבת חמש נרות, דאף על גב דהכא תרי והכא תרי, מכפר עדיף (שהעולה מכפרת על עשה, ועל לא תעשה שניתק לעשה, כדלקמן)!

אם כן (שדם תמיד קודם להטבת חמש נרות) אפסוקי במאי מפסקת להו?

הניחא לריש לקיש דאמר: מטיבין וחוזרים ומטיבין, כדי להרגיש כל העזרה כולה (להשמיע קול המון עם רב כמה פעמים, שהוא כבוד למלך⁶), שפיר⁷.

אלא לרבי יוחנן דאמר: "בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר"⁸ חֲלָקְהוּ (את הטבת הנרות) לשני בקרים (לשני חלקי בוקר), מאי איכא למימר?

שיטות הראשונים

הטבת הנרות: לדעת רש"י, ראב"ד, ורשב"א, היינו ניקוי בזיכי המנורה מן האפר של הפתילות שנשרפו בלילה.⁹ **לרמב"ם** הטבת הנרות היא הדלקתם.¹⁰

סדר המערכה כאבא שאול או רבנן: הרמב"ם וסמ"ג פסקו כרבנן דאבא שאול, שקטורת מפסיקה בין הטבת חמש נרות להטבת שתי נרות, ושחיטת התמיד וזריקתו קודם להטבת חמש נרות. והטור כתב סידור המערכה, אליבא דאבא

⁶ ע"פ רש"י לעיל, כ"ד ב' ד"ה להרגיש.

⁷ יש לך לומר יפסיק ביניהם להמתין בין אלו לאלו לצאת וליכנס, ולא תהא עבודה בינתיים. רש"י.

⁸ שמות, פ' תצוה, לז: וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהְרֹן קִטְרֹת סַמִּים בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר בְּהִטִּיבוֹ אֶת הַנֵּרֹת יִקְטִירָנָה.

⁹ שהם סוברים שלא היה מדליק הנרות אלא בין הערביים בלילה, ובבוקר היה מטיבין ולא מדליקין. זולת נר המערבי שלא היה מטיבו בבוקר לפי שצריך שיהיה דולק תמיד, ובין הערביים היה מטיבו ומדליקו. ועליו קתני ומטיב את הנרות. כסף משנה (עבודת יו"כ בב).

¹⁰ הרמב"ם סבור שאף ביום היו מדליקים את נרות המנורה, דבהטיבו היינו בהדליקו, ואם כן בין הערביים היה נכנס לדשן ולתקן ולהדליקו. ולדידיה אתי שפיר לישנא דמתניתין דקתני בין הערביים 'מטיב את הנרות', כלישנא דכתיב בבוקר 'בהטיבו את הנרות'. כסף משנה. וראה בהרחבה לעיל, י"ד ב' ט"ו א', סוגיית 'הטבת נרות והקטרת קטורת', בשיטות הראשונים, ובמקורות.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזה"ש"ת
ג סיון תשפ"א
מסכת: יומא | פרק: ג | דף: ל"ג

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שאל¹¹

והטבת חמש נרות קודמת לדם התמיד: דעת רש"י ותוספות ישנים, שדם התמיד היינו שחיטתו וזריקת דמו. ודעת ראב"ד ששחיטת התמיד וקבלת דמו היו קודם דישון מזבח הפנימי. ורק זריקת דם התמיד הפסיקה בין הטבת הנרות.¹²

למה מטיבין וחוזרין ומטיבין: כתב הרמב"ם "לא היה מטיב כל הנרות בפעם אחת, אלא מטיב חמשה נרות, ומפסיק, ועושה עבודה אחרת, ואחר כך נכנס ומטיב השנים, כדי להרגיש את כל העזרה."¹³

עבורי דרעא אטוטפתא, אסור: רש"י פירש, להניח תפילין בראש קודם שיניח תפילין של יד אסור, דקא מעביר על מצות תפילין של יד, דפגע ברישא בזרוע קודם שיגיע לראש.¹⁴ **ורבינו תם** פירש בשם **רב האי גאון**, דאיירי בשעה שחולץ תפילין ומניחן בתיק, שלא יתן של יד תחילה, ואח"כ של ראש למעלה, שאז כשיבוא להניח, יפגע בשל ראש תחילה. **ורבי אליהו** מפרש, דלעניין משמוש איירי.¹⁵

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות תפילין, סימן כה)

א. אחר שִׁלְבַשׁ טְלִית מְצִיץ, יְנִיחַ תְּפִלִּין, שְׁמַעְלִין בְּקֶדֶשׁ. וְהַמְנִיחִים כִּיס הַתְּפִלִּין וְהַטְּלִית לְתוֹךְ כִּיס אַחַת צְרִיכִין לְזַהֵר שֶׁלֹּא יְנִיחוּ כִּיס הַתְּפִלִּין לְמַעַלָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְגַּע בָּהֶם תְּחִלָּה וְיִצְטָרֵף לְהַנִּיחָם קֶדֶם הַטְּלִית, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עַל הַמְצִוֹת: הַגָּה: מִיְהוּ אִם תְּפִלִּין מְזַמְנִים בְּיָדוֹ וְאִין לוֹ צִיצִית אִין צְרִיף לְהַמְתִּין עַל הַצִּיצִית אֶלָּא מְנִיחַ תְּפִלִּין וְכִשְׁמַבְיָאִים טְלִית מְעֻסָּפוֹ (דְּבָרֵי עֲצָמוֹ).

¹¹ וכתב הב"י דמשמע דסבירא ליה דהכי הלכתא, כאבא שאול. וכתב 'ליקוטי הלכות', וכל זה לעניין לכתחילה. אבל בדיעבד, יוצא לכולי עלמא בכל גווני (ועיי"ש 'זבח תודה'). מקורות: רמב"ם (הל' תמידין ומוספין ו,ג-ד). סמ"ג (עשין קצב). טור (או"ח סי' מה; עיי"ש ב"י ד"ה ויש נוהגים).

¹² **וכן דעת הגר"א** (תמיד גא). מקורות: רש"י (ד"ה לדם; י"ד ב', ד"ה כאן). תוספות ישנים (כ"ה א', ד"ה מי). ראב"ד (תמיד פ"ד; הו"ד בשיטות קמאי, תמיד ל' ב').

¹³ כתב הכסף משנה, כתב הכס"מ ומש"כ כדי להרגיש את כל העזרה, כריש לקיש. ואף על גב דרבי יוחנן פליג, כיוון דלא נפיק לן מינה מידי לענין דינא, לא חש מלמינקט כריש לקיש. כך היה נראה לי. אלא שאמרו שם בגמרא דלרבי יוחנן צריך להפסיק בין הטבת חמש נרות להטבת שתי נרות בעבודה אחרת, ולריש לקיש אין צריך להפסיק בעבודה אחרת. והשתא יקשה על הרמב"ם שכתב שצריך לעשות ביניהם עבודה אחרת, והיינו כרבי יוחנן. עיי"ש ישובנו. מקורות: רמב"ם (הל' תמידין ומוספין ג,טז).

¹⁴ והקשו תוספות לפירושן, דמאי איריא מדריש לקיש, תיפוק ליה מדאמר בפרק הקומץ רבה (מנחות ל"ו א') כשהוא מניח מניח של יד ואח"כ של ראש, דכתיב 'וקשרתם לאות על ירך' והדר 'והיו לטוטפות בין עיניך'!

¹⁵ דחייב אדם למשמש בתפילין כל שעה, ק"ו מציץ. והשתא קאמר דבשל יד ממשמש תחילה, משום דפגע בהן ברישא, ואח"כ ממשמש בשל ראש. מקורות: תוספות (ל"ג ב', ד"ה עבורי דרעא).